

Celia

Seminaari Pääkirjasto Metsossa Tampereella 30.11.2017

Draaman työmenetelmät kirjastojen lasten- ja nuorten osastoilla

Somana ry/ Leikkiteatteri-yhdistys ry

Teatteri-ilmaisun ohjaajat Maiju Eronen ja Henna Moisio

Ota yhteyttä:

Puh 050-3538039, somanayhdistys@gmail.com, www.somanary.weebly.com, www.facebook.com/somanary.fi,
www.leikkiteatteri.fi

Alkuharjoitteet

Toimivat lämmittelynä ja teeman avauksena sekä ryhmätyötaitojen virittäjinä.

- Nimi ja liike (asettaudutaan piiriin ja jokainen sanoo oman nimensä ja keksii jonkun omaa olotilaa tai itseään kuvaavan liikkeen, jonka muut toistavat kuorona. Leikistä on useita samantyyppisiä variaatioita esim. oma nimi + eläin, oma nimi + hassu ilme/irvistys, oma nimi + ääni)
- Joo-ja! (ollaan piirimuodostelmassa ja aletaan tehdä tarinaa eteenpäin improvisoiden ja kuunnellen aina edellisen ehdotusta. Esim ” Me voisimme mennä kaikki ulos tekemään lumilinnan”, johon seuraava jatkaa ” Joo! Ja sitten me voisimme muuttaa sinne linnaan asumaan”...jne. Leikistä myös liikunnallinen versio, jossa ryhmä liikkuu sikin sokin tilassa ja kuka tahansa saa ehdottaa tekemistä esim ” Hei! mennään uimaan!”, johon muut huutavat: ” Joo!” ja alkavat miimisesti uida tilassa.

Patsasharjoitteet

Patsas-leikit toimivat niin ikään lämmittelyinä, mutta niissä voidaan jo helpolla ja mukavalla tavalla käsitellä tulevaa teemaa, kirjan aihetta, henkilöahmoja tms. Patsasleikeissä ei käytetä puhetta vaan osallistujia kannustetaan tekemään nopeiden ja hiljaisten päätösten kautta still-kuvia.

- **Still! yksilö-pari-ryhmä** (ohjaaja pyytää ryhmäläisiä liikkumaan tilassa musiikin tahdissa ja huutaa ”Still!” kun ryhmäläisten on jähmetyttävä patsaiksi. Lisäksi ohjaaja antaa aiheen patsaalle esim! ”Tee yksilöpatsas nimeltä kuningas”. Jokainen saa tehdä oman tulkintansa patsaasta, patsaita ei arvoteta. Ohjaaja voi ottaa niistä kuvat.

Paripatsaita puolestaan muodostetaan huutamalla jokin toisiinsa liittyvä pari esim hevonen ja vankkurit, kameli ja kamelin kyttyrä, leijona ja leijonankesyttävä, taikuri ja taikurin viitta jne. Tällöin kummallakin pareista on se mitä esittää.

Ryhmäpatsaissa puolestaan ohjaaja pyytää koko ryhmän muodostamaan, jonkin patsaan, jossa kuvataan tilannetta, paikkaa, esinettä tai olentoa esim. ” muodostakaa kaksimastoinen purjevene tai kolmitorninen linna”. Ohjaaja voi jakaa myös porukan pienempiin ryhmiin ja antaa heille omia aiheita.

- **Tunnetilapatsaat:** Ryhmä jaetaan esim puoliksi. Toinen ryhmä katsoo ja toinen tekee. Ohjaaja antaa tekeväälle ryhmälle yhden tunteen esim VIHA, josta he yhteistuumin toteuttavat patsaan. Katsovan ryhmän tehtävänä on miettiä miten patsaan kuvastaman tunteen voisi muuttaa päivastaiseksi esim RAKKAUS. He saavat käydä muuttamassa patsasta yksi kerrallaan siten, että voivat aina liikuttaa jotain patsaan osaa uuteen asentoon (avata nyrkissä olevan käden auki, nostaa painuksissa olevan pään ylös jne). Lopulta muodostuu täysin uusi patsas, jota voidaan kommentoida ryhmän kanssa.
- **Savi ja kuvanveistäjä:** tässä patsas muodostuu siten, että toinen parista esittää kuvanveistäjää, joka luo paristaan (savi) ohjaajan määräämän tai itse keksimänsä patsaan. Hän muovailee kaveristaan varovaisesti liikutellen mieleisen patsaan ja ilmoittaa sitten ohjaajalle, kun patsas on valmis. Patsaan voi nimetä tai siitä voi kertoa muuten ryhmälle.
- **Kaupungin patsas.** Ryhmäläiset liikkuvat tilassa ja ohjaaja huutaa ” Still”. Ohjaaja valitsee yhden tai useampia jäämään paikoilleen patsaina. Sen jälkeen ohjaaja alkaa haastatella muita ryhmäläisiä patsaasta. Mikä on patsaan nimi? Miksi tämä tilanne on aikoinaan kuvattu patsaaksi? Miksi se on kuuluisa patsas? Keitä patsaassa on? Mikä heidän tarinansa on? Mihin aikaan patsas on valmistettu tai mitä aikaa se kuvastaa? Ryhmä alkaa kehittää tarinaa patsaan ympärille kuin itsestään. Jatkokyöskentelynä voidaan tehdä teatterikohtauksia patsaan vaiheista.

Teemaa syventäviä ja tarinan kerrontaa avaavia harjoitteita

1. Sadutus-tekniikka

Sadutus on kaiken ikäisten - erityisesti lasten - kuuntelua ja osallisuutta korostava työväline niin käytännön työssä, kehittämisessä kuin tutkimuksessakin

Sadutuksella kuunnellaan lasta, nuorta tai aikuista. Sadutus antaa läheisyyden ja turvallisuuden tunteen tässä ja nyt. Myös kriisin hetkellä on hyvä saduttaa, kuunnella sitä, mitä toinen haluaa kertoa. Sadutus kutsuu puhumaan, kohtaamaan.

Sadutus on narratiivinen menetelmä, jossa uusi satu tai tarina syntyy kertojan ja saduttajan välillä. Menetelmä on osoittautunut sopivan kenelle vaan iästä ja kulttuurista riippumatta. Eniten sitä on käytetty lasten kanssa, mutta myös nuorten, aikuisten ja vanhusten kanssa. Se poikkeaa sadunkerronnasta siinä, että lapsen tai lapsiryhmän kertoessa aikuinen kirjaa tarinan sellaisenaan ja lukee sen kertojalle, jotta tämä voi tehdä korjauksia, mikäli haluaa.

Sadutus on käyttökelpoinen dokumentointiväline myös lasten leikkiessä, musisoidessa tai tutkiessa ja opiskellessa; heidät kohdataan aidosti, ilman arviointia. Sadutus mahdollistaa niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin osallisuuden ja ehkäisee syrjäytymistä.

SADUTUKSEN OHJE (harjoituksen kesto 5-15 min riippuen sadutettavan iästä ja kiinnostuksesta)

- Kerro satu (tai tarina).
- Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot.
- Lopuksi luen tarinasi
- ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.

2. Sana kerrallaan tarina- improvisaatio

Muodostetaan tarinaa piirissä istuen yhdessä ryhmän kanssa siten, että jokainen jatkaa tarinaa omalla sanallaan. Yhdessä tai ohjaajavetoisesti päätetään tarinan aihe/otsikko, tyyli ja vaikkapa päähenkilö esim. AUTIOTALON ARVOITUS, JÄNNITYSKERTOMUS, PÄÄTÖN RATSUMIES.

3. Tarinareppu- esineillä innostaminen

Laitetaan kassiin, reppuun tai vastaavaan erilaisia teemaan liittyviä esineitä ja tehdään alkutarina esim. ” Eräänä päivänä Liisa oli kävelyllä läheisessä metsässä, kun hän yhtäkkiä huomasi viereisellä kivellä kassin. Ketään ei näkynyt missään. Aivan kuin kassi olisi pudonnut joltain kiireessä. Liisa kurkisti kassiin ja löysi sieltä nämä esineet...”. Tämän jälkeen ryhmä saa miettiä kenelle tavarat kuuluvat ja mitä oikein on tapahtunut. Heränneistä ideoista voi tehdä ryhmäpatsaita tai teatterikohtauksia tai vastaavasti piirtää sarjakuvia tai kirjoittaa tarinoita.

4. Satukaava

Tarinat ja tarinankerronta kuuluvat olennaisena osana draamaan. **Simo Routarinne esitteleekirjassaan Improvisoi!** harjoituksen, jossa tarinaa kerrotaan lause kerrallaan satukaavan avulla. Kaavassa on annettu kuusi lauseen alkua:

- Olipa kerran...
- Joka päivä...
- Kunnes eräänä päivänä...

Siitä seurasi, että...
Kunnes viimein...
Sen päivän jälkeen...

Satukaavan avulla ja yhdessä toisten kanssa tarinoiden keksiminen on helppoa ja hauskaa. Ryhmässä jokainen kertoo tarinaa lause kerrallaan annettuja lauseen alkua käyttäen. Siitä seurasi, että... lauseen alkua voidaan käyttää useammankin kerran, eli tehdä useita lisätarjousia.

Harjoituksessa kehittyi taju tarinan dramaturgiasta, mikä auttaa myös muissa tarinan keksimistä edellyttävissä tehtävissä. Satukaavan avulla tehtävien tarinoiden ei tarvitse olla satuja, vaan kaava on sovellettavissa myös realistisiin tarinoihin.

5. Kuva tarinan/esityksen lähtökohtana

Monesti kuvallisen impulssin kautta on helpompi saada mielikuvitus valloilleen ja sen vuoksi kuvien käyttö tarinan käsittelyssä tai lukemiseen ja kirjoittamiseen kannustamisessa on suotavaa. Kuten patsasharjoitteissakin sekä tarinarepussa, ihminen alkaa näkemänsä pohjalta selittämään kuvaa ja keksimään merkityksiä. Ihmisellä on luontainen tarve keksiä tarinoita. Erilaisten teemaan sopivien kuvien ja kuvaimpulssien kautta voidaan tarinankerronnassa päästä nopeasti syvälliselle tasolle. Sanonta ” yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa ” pitää siten monesti paikkansa. Kuvien pohjalta voi tehdä sekä yksilö että ryhmätehtäviä, niistä voi kertoa tai kirjoittaa. Kuvien pohjalta syntyvistä tarinoista voi jatkotehtävänä tehdä teatteria.

Tarinakortit (saatavilla nettikaupoista, Ikeasta jne valmiina tai ne voi valmistaa itse)

Valokuvat, lehtikuvat

Maalaukset

Varjokuvat

Esineistä ja kuvista muodostetut installaatiot

6. Prosessidraama

Prosessidraamassa ohjaaja ja ryhmä luovat yhdessä fiktiivisen tarinan tai vastaavasti tarinan kehys voidaan ottaa olemassa olevasta kirjasta tai vaikka musiikkikappaleesta. Tarinan aikana ja sen jälkeen on mahdollista reflektoida tarinan tapahtumia, joita ryhmä tuottaa kokemustensa ja ajatustensa pohjalta. Ryhmä käsittelee itselleen tärkeitä kysymyksiä fiktiivisen tarinan sisällä arkipäivästä etäännytettyinä. Ryhmän jäsenet toimivat tarinan kertojina ja sen henkilöinä.

Prosessidraama tarjoaa turvallisen tilanteen tarkastella sitä, mistä vuorovaikutuksessa on kysymys. Työpaja tekee asiat näkyviksi. Osanottajat tulevat myös tietoisiksi ajatuksistaan ja asenteistaan.

Prosessidraamatyöskentelyssä keskeistä on yhteinen neuvottelu tulkinnoista ja sen voimana on houkutella osallistujat ristiriitaisiin ja jännitteitä sisältäviin (fiktiivisiin) tilanteisiin. Näissä usein monitulkintaisissa tilanteissa toimitaan yhdessä pyrkimättä kuitenkaan niiden ratkaisuihin yhteisymmärrykseen. Osallistujat voivat siis olla eri mieltä ilman, että kukaan ei ole väärässä.

Prosessidraamassa heittäytyään leikkiin ja eläydytään roolihahmoin. Voidaan esimerkiksi perustaa oma kylä, keksiä itselle kylässä asuva roolihahmo, rakentaa roolihahmolle kylään maja ja

alkaa leikkiä kylän elämää esim. yhden päivän aikana. Ohjaaja toimii itse roolissa ja heittää leikin keskelle erilaisia ongelmanratkaisutilanteita ja vie leikkiä eteenpäin mm määrittämällä, mikä vuorokauden aika kylässä on ja kokoamalla kyläläisiä yhteen toripaikalle tai ruokahetkeen ja kyläkokouksiin. Jokainen leikkijä pääsee ilmaisemaan roolinsa kautta mielipiteitään ja ohjaamaan draamatarinan suuntaa.

7. Äänimaisemat

Musiikilla ja äänillä voidaan myös syventää opittua. Ryhmä voidaan esimerkiksi jakaa kahteen osaan ja antaa kummallekin ryhmistä oma aihe äänimaiseman muodostamiseksi. Ryhmille annetaan ohjeeksi käyttää sekä omia ääniään että tilasta löytyviä ääniä. Ryhmän pitää dramatisoida äänimaisemansa siten, että he miettivät kuka tekee mitäkin ääntä ja missä vaiheessa ääniteosta. Kun äänimaisemat ovat valmiit, saa toinen ryhmä asettautua kuuntelemaan silmät suljettuina toisen ryhmän valmistamaa ääniesitystä. Ääniteoksen kuultuaan kuunteleva ryhmä saa arvuutella, mikä ääniteoksen aihe oli, mitä kuultiin ja miltä se tuntui. Hyviä äänimaiseman aiheita ovat esimerkiksi VIIDAKKO, KEVÄINEN METSÄ, TUNTURI, KUMMITUSTALO, HUVIPUISTO, SIRKUS, MYRSKY, URHEILUKILPAILU TAI PELI, PERHEJUHLAT JNE.

Alla vielä kertauksena vinkkejä, jotka on poimittu Hanna Sutelan blogista ERITYISTÄ DRAAMAA

Kirjoittamisessa on välillä vaikea päästä alkuun, kun pitäisi päättää mistä, mitä ja miten kirjoittaa. Kirjoittamista voi opettaa ja ohjata monella eri tavalla. Draamamenetelmät tarjoavat toiminnallisen tavan kirjoittamisen opetukseen.

Varsinkin pienimpien oppilaiden kohdalla oma tuottava kirjoittaminen on usein tarinankerrontaa. **Tarinoita voi ideoida yhdessä ja aloittaa kerronnan suullisesti. [Satukaavan](#) avulla tarinoita voi sekä kertoa että kirjoittaa. Tarinoita voidaan kertoa ryhmissä myös lause tai sana kerrallaan**, jolloin vuoro siirtyy seuraavalle joka lauseen tai sanan jälkeen. Lause (tai sana) kerrallaan -harjoituksia voidaan tehdä myös kirjoittaen. Kirjoittamisen opetukseen sopivat monet pedagogisen draaman menetelmistä.

Tarinan juonen rakentamiseen voi käyttää still-kuviin perustuvaa ryhmäharjoitusta. Siinä oppilasryhmä miettii tarinan alkutilanteen, jonkin ratkaisua vaativan ongelmatilanteen tai muun tarinan käännekohtan sekä lopun. Nämä kolme tilannetta esitetään muille still-kuvina, jonka jälkeen kohtausten herättämistä ajatuksista ja kysymyksistä voidaan yhdessä keskustella. Still-kuvien sarjaa voidaan käyttää tarinan kirjoittamisen lähtökohtana.

Kertomuksen henkilöiden luomiseen ja henkilöhahmojen syventämiseen sopivat draamaharjoituksista esimerkiksi piirretty rooli ja ajatusäänet. Piirretty rooli on työtapana, jossa henkilön ääriviivat esittävään piirroksen lisätään kirjoittaen tai piirtäen sekä henkilön luonteenpiirteitä ja hänen näkemyksiään eri asioista, että henkilöön vaikuttavia ympäristöön liittyviä tekijöitä. Ajatusäänet ovat työtapana, jossa roolihenkilön ajatukset sanotaan ääneen. Tämän työtapana voi yhdistää esimerkiksi **still-kuvaan**, jolloin still-kuvaa katsovat ryhmän jäsenet käyvät vuorollaan sanomassa ääneen jonkin tilannekuvassa olevan roolihenkilön ajatukset.

Tarinan miljöötä voidaan tutkia ja kehittää piirtämällä ja tekemällä äänimaisemia. Äänimaisemia voidaan tuottaa ihmisäänin ja keho-soittimin tai käyttämällä soittimia ja muita välineitä äänten tuottamiseen. Kun miljöö on kuvattu piirtäen ja sen äänet on tuotettu, nauhoitettu ja kuunneltu, ympäristön kuvaileminen tarinaan on helpompaa.

Heille, jotka kaipaavat ideoita draamamenetelmien käyttämisestä yläkoulun kirjoittamisen opetukseen, laitan tähän vielä [linkin](#) Heli Perttulan tutkielmaan Teatterilähtöiset menetelmät ja kirjoittamisen opetus. Siitä löytyvät käytännön esimerkit draaman soveltamisesta kolmen erilaisen tekstilajin (dialogi, runo ja työhakemus) opettamiseen. Lisäksi tutkielmassa on kerrottu tarkemmin teatterilähtöisten menetelmien hyödyistä kirjoittamisen opetuksessa, joten se sopii muidenkin luettavaksi.

LEIKKITEATTERI

Leikkiteatterissa tutustutaan teatterin maailmaan draamaharjoitusten ja teatterileikkien kautta ja yhdistetään toimintaan myös käden taitoja, musiikkia, tanssia ja sanataidetta. Leikkiteatteritoiminnan eri muodoissa mm kurseilla, leireillä, työpajoissa valitaan aina kiehtova teemansa, jonka ympärille monipuoliset harjoitteet nivotaan. Leikkiteatterikurseilla valmistetaan yhdessä teemaan liittyvä esitys, jossa jokainen saa esittää itse suunnittelemaansa unelmaroolia. Esitys käsikirjoitetaan kurssilaisten ideoiden ja toiveiden pohjalta ja yhdessä heidän kanssaan. Myös kaikki tarvittava puvustus ja rekvisiitta askarrellaan itse. Esitys rakentuu prosessinomaisesti leikin lomassa niin, että kenenkään ei tarvitse potea lavakamoa, ketään ei pakoteta. Tarinat saadaan lapsilta improvisaation, sadutuksen ja prosessidraaman harjoitteiden ja vapaan roolileikin sekä ohjaajien suunnittelemien draamaseikkailuiden avulla.

Leikkiteatteri = tekemistä lasten ehdoilla ja lasten kanssa, yhdessä ja yksilöinä. Teatteria ja rakentelua, seikkailuja ja hauskanpitoa. Leikkis vie mukanaan ja kaikille löytyy paikka onnistua!

LEIKKITEATTERIMETODI

”Oikeasti muttei liian tosissaan”

Leikkiteatteri-toiminta on lapsilähtöistä, lasten omaa kulttuuria, ideoita ja ajatuksia kunnioittavaa, lasten kanssa yhdessä tehtävää toimintaa. Leikkiteatteri-metodin toimintaperiaate on teatteri-ilmaisun ja käden taitojen yhdistäminen tavoitteellisessa prosessissa.

Jokainen on paras jossakin - tai ainakin sikahyvä!

Draama ja teatteri-ilmaisu antavat erinomaiset mahdollisuudet eri taiteenmuotojen yhdistämiselle. Leikkiteatterissa teatteri, musiikki, tanssi ja liikeilmaisuus kulkevat rinnan rakentelun ja askartelun kanssa. Myös osallistujien omia taitoja ja kiinnostuksen kohteita hyödynnetään. Leikkiteatteri-toiminnassa jokaiselle löytyy omin alansa: arka esiintyjä voi olla luova rakentaja, huono sahaaja taas hyvä improvisoija. Monipuolisesta yhdistelmästä löytyy jokaiselle lapselle omin alueensa, jossa hän pääsee onnistumaan. Näin keskenään hyvinkin erilaiset lapset voivat toimia tasavertaisesti yhdessä.

Uteliaisuutta ja tutkimuksia

Teemat ovat Leikkiteatteritoiminnassa tärkeitä. Kaikki toiminta kehitetään jonkin aiheen, juonen tai maailman ympärille. Kesäkurseilla saatetaan kouluttautua salapoliiseiksi ja jahdata salaperäistä rikollista tai tutustua tutkimusmatkailuun ja etsiä kadonnutta aarretta. Nuorten draamaleireillä voidaan sukeltaa vaikkapa murhamysterin ratkaisuun. Teema luo jatkuvuutta ja vie toimintaa eteenpäin.

Joukkovoimaa ja diktatuuria!

Leikkiteatterissa jokainen saa päättää ja vaikuttaa, mutta lopputulos rakennetaan yhdessä. Kesäkursseilla jokainen saa päättää oman roolinsa yhteiseen katuteatteriesitykseen ja draamaleireillä kaikilla on oma hahmo, jonka teot ja ratkaisut vaikuttavat juonenkulkuun. Jokaista tarvitaan yhteisessä työssä.

Valtakunnallisesta Leikkiteatteritoiminnasta vastaavat omat paikallisyhdistykset kuten Somana ry Pirkanmaalla, Leikkiteatteri Uudenmaan jaosto ry pääkaupunkiseudulla, Leikkiteatteri Turun jaosto Turun seudulla ja Leikkiteatteri-yhdistys ry Satakunnassa. Toimintaa on myös viety Itä-Suomeen, Lappiin, Ruotsiin ja Saksaan paikallisyhdistysten toimesta.

Hyviä kirjoja ja ajatuksia:

Reetta Vehkalahti: Leikkivä teatteri, Kehu lapsi päivässä

Simo Routarinne: Improvisoi!

Hanna Sutela: Erityistä draamaa-blogi

Augusto Boal (Forum ja patsasteatterista): Games for Actors and non-Actors, The Rainbow of Desire

Päivi ja Timo Sinivuori: Esiripusta arvoihin- toiminnallinen draamakasvatuskirja

Allan Owens & Keith Barber: Draamasuunnistus- prosessidraaman arviointi ja reflektointi

Myös moniin leikkikirjoihin on koottu hyviä harjoitteita ja pelejä, joita voi itse soveltaa omaa aihetta ja teemaa ajatellen (esim hippa-leikit).

Kiitos kaikille seminaariin osallistuneille! Kerromme mielellämme lisää aiheesta ja autamme kirjastoja kehittämään lasten ja nuorten osastojen palveluita.

T: Somana ry

Henna & Maiju

